

КУЛЬТУРОЛОГІЯ

Кінсел К.Д.

студент,

Науковий керівник: Селівачов М.Р.

доктор мистецтвознавства, професор,

Національна академія образотворчого мистецтва та архітектури

РЕЛІГІЙНІ СЮЖЕТИ, СИМВОЛИ Й АЛЕГОРІЇ В КИЇВСЬКОМУ МИСТЕЦТВІ 1960–1970 РОКІВ

До XIX століття українське образотворче мистецтво було майже повністю сакральним. Політичні та соціальні події XX століття істотно змінили відношення художників до теми релігійної образності, як в змістовному розумінні, так й в аспекті художньої мови. Одним з важливих періодів для розвитку українського й, зокрема, київського мистецтва, є період з середини 1950-х до кінця 1970-их років, коли короткий період політичної та соціальної лібералізації суспільства змінився посиленням авторитарного режиму та неосталінізацією. Мистецький Київ в цей період отримував впливи як із Західної України, де існували потужні художні школи та береглися релігійні традиції, так й з крупних художніх центрів Одеси, Харкова, Дніпра. До того ж, київські митці активно спілкувались з Москвою та Ленінградом, де кипіло набагато активніше художнє життя, починаючи від проведення виставок світового масштабу й закінчуючи формуванням різних течій неформального мистецтва.

В українському мистецтві в кінці 1950-их років відбувається переоцінка цінностей, яку можна порівняти з соціальним вибухом. З'являється унікальний феномен – покоління шістдесятників, які в кайданах спілки художників або в одиначку без жодної підтримки з боку держави змогли створити нові й абсолютно різні міфології, що, в свою чергу, стало поштовхом для наповнення мистецтва соцреалізму новими смислами. Саме в такі перехідні часи особливо актуальним стає звернення до вічних цінностей, які закладені в християнському вченні, у біблійних темах та заповідях. В творчості багатьох художників, в тому числі, суто офіційних, з'являються релігійні цитати, алегорії та символи, як результат роздумів про життя та долю, про події минулого та сучасного. В Україні звернення до релігійних образів було пов'язане, перш за все, з національною культурою, яка практично до XX століття була переважно сакральна (церковна). Хоча, інтерес художників до релігійної тематики проявлявся й в аспекті загальних метафізичних роздумів.

В 1960-тих роках починається українізація країни. Художники беруть участь у цьому процесі своєю творчістю, в якій звертаються до української культури та традицій. З'являються пейзажі з мотивами церков та храмів, які раніше не дозволялись цензурою спілки художників (Т. Яблонська, Ю. Химич, С. Отрошенко, В. Реунов). Неофіційні художники бачать образ храму не як однієї з частин архітектурного пейзажу, а як символу полегшення душі та її наповнення духовними смислами (М. Трегуб, Т. Яблонська, О. Дубовик). Улюбленими пам'ятками художників є Софійський Собор, Андріївська та Кирилівська церкви, інші архітектурні пам'ятки Київської Русі, які на початку 1960-тих років почали активно досліджуватись творчими та науковими експедиціями.

Популяризуючи українську культуру, художники звертаються до декоративності та національного фольклору, пронизуючи їх релігійним наповненням. Деякі художники були атеїстами, але одночасно писали тогочасних українських жінок в різних іконографічних типах Богородиці – Богородиці – Оранти (А.Горська, Б. Плаксій, В. Зарецький), Богородиці – Покрови (О. Туранський), Милування (В. Кушнір, В. Баклицький). Образ Богородиці був особливо популярний в творчості художників 1960-тих – 1970-тих років, що пов'язано з релігійною культурою України, в якій сакральна фігура Богородиці з'явилася одною з перших та особливо шанувалася протягом всієї історії українського народу.

Через релігійні образи та сюжети художники переживали особисті трагедії (Г. Севрук, В. Зарецький, Б. Плаксій, Г. Гавриленко) та трагедії українського народу в боротьбі за збереження своєї нації та культури (Ф. Тетянич). Використовуються сюжети Ветхого заповіту (Ева та Едемський сад, Соломія та Іоанн Хреститель), Нового заповіту (зустріч Марії та Єлизавети, розп'яття, оплакування), образи святих (св. Георгій, св. Себастьян), символи кінця світу (вершники апокаліпсису), небесні істоти (янголи).

Абстрактна художня мова, яку відкрили для себе художники в 1960-тих – 1970-тих роках, особливо сприяла зверненню до релігійної образності, символіки та алегорій в пошуках істин та цінностей буття. Саме завдяки нефігуративу та абстрактному мистецтву митці розвивають метафізичні поняття душі та духа. Хоча, на відміну від Москви, де в цей час сформувався цілий напрямок «метафізичної релігійності», в Україні ця тема не набула такого поширення. Київські художники головним вважали духовність в мистецтві, саме вона робить мистецтво справжнім, а духовність, в свою чергу, нерозривно пов'язана із історією та культурою рідної землі.

В умовах совєцького часу та творчої цензури, релігійні мотиви в світській творчості художників набувають особливого змісту та важливі для розуміння як загального часу, так й біографії художників. Цікаво, що після середини 1980-тих років багато художників-шістдесятників продовжили активно (в деяких випадках, навіть переважно) розвивати релігійну образність в своїй творчості.

Список використаних джерел:

1. Голубець О. Між свободою і тоталітаризмом: Мистецьке середовище Львова другої половини ХХ століття. Львів, 2001. 176 с.
2. Складенко Г. Українські художники: з відлиги до незалежності. Книга перша. Київ : ArtHuss, 2018. 280 с.
3. Смирна Л. Століття нонконформізму в українському візуальному мистецтві : монографія. Київ : Фенікс, 2017. 480 с.
4. Українське радянське мистецтво: 1960–1980-х років / В. А. Афанасьєв ; ред. Ю. О. Іванченко. Київ : Мистецтво, 1984. 224 с.

Кухтій О.С.

аспірант;

Федотова О.О.

*доктор історичних наук, старший науковий співробітник,
Київський національний університет культури і мистецтв*

**ВПЛИВ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙ
«ТОРГСИН» ТА «ЮВЕЛІРТОРГ» НА РОЗВИТОК
ЮВЕЛІРНОЇ КУЛЬТУРИ В УСРР–УРСР У 1930-Х РР.**

Початок 1930-х рр. охарактеризувався суттєвими змінами в національній політиці СРСР, що знайшло вияв у розв'язанні боротьби з місцевим націоналізмом як загрозою для цілісності держави. Це сприяло остаточному згортанню ходу українізації й стало причиною масованого наступу на українську культуру та її представників.

Слід зазначити, що авторське ювелірство, оголошене ще протягом попередніх років «спадком буржуазної культури», переживало досить непрості часи, оскільки в країні був встановлений жорсткий контроль за золотовалютними запасами. Ряд ювелірних фабрик, не витримавши тиску з боку влади, вимушені були закритися.

На етапі 30-х рр. радянська влада зніціювала створення Всесоюзної контори по торгівлі з іноземцями «Торгсин», завданнями якої окреслювалося:

- 1) поповнення золотовалютного запасу;
- 2) покращення фінансового стану держави.

Означене об'єднання у 1931–1936 рр. здійснювало золотовалютні операції, що мали спекулятивний характер. Від моменту організації воно спочатку займалося продажем продуктів харчування та дефіцитних товарів за валюту іноземцям. Надалі вектор функціонування контори було кардинально змінено. Основною метою її роботи стала максимальна «вживимка» ювелірних цінностей в українського населення. Зокрема,